

Secció oberta

La formació de la periodicitat durant els segles XVII i XVIII,
a través de la premsa de Barcelona

per Jaume Guillamet

Catedràtic d'història del periodisme de la Universitat Pompeu Fabra

La referència del mes de juny de 1641 com a data d'aparició de la *Gazeta* impresa per Jaume Romeu a Barcelona és important pel que significa de primer indici de formació de la periodicitat en els orígens de la premsa, més que no pas com a inici directe de la premsa periòdica pròpia de Catalunya, que no es produirà fins a finals del mateix segle, el 1684, amb les *Noticias generales de Europa*, publicades en tres sèries setmanals simultànies dels correus de Flandes, França i Itàlia, per l'impressor Rafael Figueró pare.

El 1641, per primera vegada a la península Ibèrica –i a la monarquia hispànica només de manera indirecta, ja que en aquestes dates Catalunya s'havia adherit a la monarquia francesa–, es coneix l'existència d'una publicació periòdica. En l'únic número conegut de l'esmentada gaseta en català, que sembla una traducció de la *Gazette* francesa de Téophraste Renaudot, es manifesta un propòsit d'aparició setmanal, que la confirmaria com a reimpressió traduïda del periòdic de la cort francesa.

Pel que fa a l'inici de la premsa periòdica, regular i continuada a la monarquia hispànica hem de convenir a situar-la en 1661 i reconèixer-la en l'anomenada *Gaceta de Madrid* –que va ser inicialment mensual amb altres noms i continuïtat alterna i que, ja setmanal, no prengué el seu títol definitiu fins 1697–; però, com assenyalen diversos autors, a propòsit de la importància de Barcelona «com el primer centre impressor de relacions i gasetes» en els primers anys 40 del segle XVII¹ i de la novetat de la *Gazeta* de Romeu, aquesta fou «el primer veritable periòdic, publicat en un dia fix i formant una sèrie, que ha vist el dia a la península».²

Els fulls de notícies diverses o relacions tipus gaseta

La documentació existent sobre els anys quaranta permet, en primer lloc, establir amb una certa precisió el procés originari de formació de la periodicitat, és a dir, el pas dels fulls esporàdics de notícies als primers periòdics setmanals. El britànic Henry Ettinghausen ha estudiat la premsa no periòdica dels segles XVI i XVII i la publicació en facsímil de les relacions i gasetes aparegudes durant l'anomenada Guerra dels Segadors, que defineix amb entusiasme com «el primer gran boom de la premsa catalana»,³ permet una apreciació molt directa de la seva evolució.

1. M. D. SÁIZ, (1983), *Historia del periodismo en España. 1. Los orígenes. El siglo XVIII*, Madrid, Alianza Universidad, p. 43-45.

2. P. J. GUINARD (1973), *La presse espagnole de 1737 à 1791. Formation et signification d'un genre*, Centre de Recherches Hispaniques, p. 111-112. Vegeu també H. F. SCHULTE (1968), *The Spanish Press, 1470-1966*, Urbana, p. 74.

3. H. ETTINGHAUSEN (1993), *La Guerra dels Segadors a través de la premsa de l'època*, 5 vols., Barcelona, Curial, p. 12-14. Aquesta obra posa a l'abast del públic els fons conservats en diverses biblioteques i de manera especial en el Catàleg Bonsoms de la Biblioteca de Catalunya de Barcelona.

Entre els 663 fulls conservats de 1620 a 1662, que contenen narracions de fets recents i són coneguts genèricament com a relacions, només 29, a penes un cinc per cent, corresponen a les que Ettinghausen anomena relacions tipus gaseta,⁴ és a dir, fulls que contenen un conjunt de notícies diverses –no pas la narració extensa d’una sola– i que podem considerar l’antecedent més directe dels periòdics informatius. Aquests 29 fulls corresponen justament als primers 40 –2 de 1640, 17 de 1641, 9 de 1642 i 1 de 1643–, els anys en què es produeixen més notícies favorables a l’acord de Catalunya amb França i al curs de la guerra contra el rei de Castella. A partir de la separació d’Espanya, els impressors de Barcelona utilitzen el català en comptes del castellà en l’edició de fulls sobre la guerra a Espanya i a Europa: 17 de 1641, 8 de 1642 i 1 de 1643.

Dels 29 fulls de diverses notícies, 6 mantenen el vell nom de relació i 2 el nom també antic de carta, mentre que 8 prenen el de gaseta i 13, la major part, un nom nou que té un significat especial en l’aparició dels fulls de notícies: noves –és a dir, novetats o notícies–, que tant poden ser ordinàries com extraordinàries. La freqüència d’aquest nom entre els fulls editats a Barcelona es pot relacionar amb la procedència de França, on els noms de *nouvelles ordinaires* o de *nouvelles extraordinaires* són molt freqüents. Cal fixar-se en el contingut i no tan sols en els noms a l’hora de resseguir el procés de formació de la periodicitat, en el qual aquests reculls de notícies polítiques i militars de diferents llocs –i no pas una única narració o text de fets polítics, militars o simplement curiosos– són un pas molt clar i significatiu cap a l’aparició de les publicacions periòdiques, a manera de transició.

La qüestió dels noms –tot i la seva importància, perquè en el seu canvi s’expressa el sentit d’una evolució de gèneres que s’inicia en la primera part del segle XVII a tot Europa i que es manté fins a finals del segle XVIII– apareix més clara amb la perspectiva actual que en el seu propi context, i l’expressió proposada per Ettinghausen –relació tipus gaseta– ha de ser entesa com un exercici de conceptualització.

Relació i carta –i còpia de la relació i còpia de la carta, sovint– són noms que es remunten a una tradició originària de publicacions unitàries i úniques amb relats de fets militars i polítics, però també d’esdeveniments fantàstics i de narracions de fenòmens naturals, religiosos i llegendaris que tenen aviat una gran acceptació popular. Aquest és l’origen comú de les gasetes –nom atribuït genèricament als fulls de notícies d’interès públic, tant impresos com manuscrits– i dels *canards*, que esdevindran molt aviat un gènere menor com a fulls volants però que són l’origen remot de la premsa popular, humorística i sensacionalista de la

4. H. ETTINGHAUSEN (1993), *La Guerra dels Segadors...*, p. 22-30 i 63-70.

segona meitat del segle XIX, de la mateixa manera que aquelles ho serien dels periòdics d'informació.

El títol del més antic full de notícies conservat a Catalunya, sense data ni peu d'impremta, és *Còpia de les noves de Itàlia per letres de Gènova* (1557).⁵ Sense idea de periodicitat, ja s'hi apunta l'interès del públic per conèixer noves d'altres llocs, així com el valor de les còpies com a garantia d'autenticitat de les notícies i de la seva font. La carta (lletra, en aquest cas) és el gènere més antic, la primera font i forma d'informació des de les notícies manuscrites,⁶ més enllà del seu ús privat. La manca de correus i de comunicacions regulars fa que aquests primers corresponents –generalment militars, nobles, clergues o mercaders– compleixin una funció comparable als corresponents periodístics moderns. Tot i ser, molt més que aquests, part interessada i fins i tot protagonista dels fets reportats, són l'única font fiable i pròxima.

La incorporació dels noms de *gasetta* i de *noves* (més endavant, *notícies*) en els títols de la Guerra dels Segadors, per influència francesa, indiquen el canvi cap a una mena de publicacions que comencen caracteritzant-se per una oferta variada de notícies i aviat adquireixen algun tipus de regularitat, com a pas previ a la periodicitat. La comparació entre els fulls de notícies d'aquest període és molt il·lustrativa, perquè el nom de *relació* sempre comporta la referència a un fet, mentre que els noms de *gasettes* i de *noves* ordinàries i extraordinàries només comporta la referència a una data i, per tant, al costum que s'estableix de rebre notícies de manera regular en dates més o menys determinades, segons les arribades dels correus.

Si les publicacions conservades de 1640 encara compleixen la norma de referir en el títol els fets dels quals s'informa, en les de 1641 ja es comença a fer referència en el títol no a cap fet sinó a la data d'arribada o de publicació. En el futur, totes oferiran en el títol un conjunt de notícies diverses i ja no pas una sola narració, de manera que les publicacions s'identifiquin no pel fet extraordinari que reporten sinó per la seva funció de portadors de notícies.

Noves, primer títol informatiu genuí

Gasetta i *noves* són noms que coexistiran en els títols de la majoria de periòdics setmanals fins ben entrat el segle XVIII i que perviuran il·limitadament en els catàlegs de capçaleres de la premsa de tot el món en els

5. J. TORRENT i R. TÀSIS (1966), *Història de la premsa catalana*, Barcelona, Editorial Bruguera, 2 volums, p. 21-22.

6. G. WEILL (1994), *El periódico. Orígenes, evolución y función de la prensa periódica*, Uteha, 1979; Limursa, 1994?, p. 4-9.

segles següents. Com a gènere nou de publicació, la gaseta comença indicant en el títol la procedència de les notícies i en el futur indicarà només la població on s'edita, vinculant els noms dels periòdics als noms de la ciutats. De les vuit gasetes d'aquests anys 1640-1643, quatre indiquen en el nom els llocs de procedència (Venècia, França i dues, Roma), una el del lloc d'arribada (Barcelona), dues els llocs de les diverses notícies i un altra només el nom de gaseta com a capçalera.

El canvi de referències en el títol dona pas a publicacions que, per primera vegada, es relacionen amb el lector a través d'un nom genèric, una data i una procedència. Són els primers elements de regularitat, les primeres rutines informatives. Prenen importància la varietat i diversitat de les notícies per damunt de la seva excepcionalitat, que queda vinculada al concepte de les relacions. Aquestes no deixen de publicar-se, sinó que es converteixen en complements extraordinaris de les notícies ordinàries.

Noves és el nom més freqüent entre els 29 fulls informatius conservats –8 noves ordinàries i 5 noves extraordinàries, un total de 13–, alhora que el més modern i genuí. A diferència del nom de *gaseta* –inspirat en la moneda veneciana amb què es pagaven els avisos manuscrits del segle xv–, el nom de *noves* –procedent dels fulls manuscrits francesos, *nouvelles*–, conté una referència netament informativa i és el primer títol que ofereix notícies al públic. Les tres *Novas ordinarias* impreses per Jaume Romeu a Barcelona –25 de maig, 1 de juny i 9 de novembre de 1641, «vingudas ab la estafeta de París»– són el primer testimoni d'una sèrie de publicacions netament informatives, en les quals prima el conjunt i la data de les notícies. Una dada molt evident de regularitat, si no d'inici de periodicitat.

El concepte de periodicitat es refereix necessàriament a unes dates fixes i regulars de publicació. La datació en aquests anys inicials de la premsa periòdica no és fàcil d'apreciar. L'ús del que a primera vista semblen dates de publicació en algunes gasetes i noves ordinàries es revela confús, de seguida que es comparen amb les dates de les notícies que hi figuren i amb els temps dels correus. El cas més evident és la «**Gazeta** vinguda a esta ciutat de Barcelona, per lo Ordinari de Paris, vuy à 28 de Maig, Any 1641». Aquesta data no pot pas ser la d'impressió, perquè l'última notícia està datada a París el dia 25 del mateix mes i al final d'aquesta hi ha un peu d'impremta segons el qual s'ha reimprès prèviament a Lió, el dia 29, una còpia autoritzada de la mateixa gaseta de París que a Barcelona ha estat traduïda al català. Si els correus trigaven un mínim de quaranta-set hores per anar de París a Lió,⁷ tampoc no seria possible que el 28 fos la data de sortida del correu de la capital. Per

7. C. BELLANGER et alt. (1969), *Histoire générale de la presse française. I. Des origines à 1814*, Presses Universitaires de France, p. 20.

aquest motiu, s'hauria de comptar un termini aproximat de 10-15 dies després de la data de l'última notícia corresponent a la ciutat d'origen del correu, per establir una data aproximada de publicació i, mentre aquesta no hi figuri de manera prou explícita, els fulls informatius de diverses notícies no podran ser considerats formalment com a datats i periòdics.

El petit nombre de fulls informatius de diverses notícies impresos a Barcelona que s'han conservat impedeix una visió més global i més matisada sobre aquest moment inicial de formació de la periodicitat de la premsa, però la seva consideració en el context europeu de l'època, i a la llum de la dependència política de Catalunya en relació a França, permet una visió més nítida i contrastada del fenomen. La *Gazette* creada a París per Theophraste Renaudot el mes de maig de 1631, al servei de Lluís XIII i sota la protecció del seu primer ministre, el cardenal Richelieu, no és pas la primera de les publicacions periòdiques aparegudes a Europa ni a França, però sí la que més aviat va prendre importància i va instaurar un model, seguit a tot el continent. Així s'explica que el nom també antic de *gasetta* esdevingués aviat un nom de gènere, per damunt d'altres noms formats a partir de la paraula *noves* o *notícia*: *Nieuwe Tydinghen*, periòdic quinzenal aparegut a Anvers, Països Baixos, el 1605 i esdevingut setmanal el 1617; *Weekly News* (1622) a Londres, o *Nouvelles ordinaires de divers endroits* a París mateix, el mes de gener de 1631, que el rei va prohibir a Louis Vendosme, el seu creador, i que Renaudot va incorporar com a suplement de la *Gazette*.

L'aparició continuada a Barcelona de gasetes i noves ordinàries i extraordinàries és una conseqüència directa de l'adhesió de Catalunya a França. La *Gazette* sortia cada dissabte des de 1633, havent-ho fet cada divendres el primer any i mig. Les *Nouvelles ordinaires de divers endroits* es converteixen en el títol d'un segon quadern de quatre pàgines a la mateixa *Gazette*, que publica mensualment un balanç de les notícies del món i cada any recull tots els números en un volum, amb un pròleg on Renaudot fa comentaris i reflexions sobre una activitat que encara no és coneguda amb el nom de periodisme però ja en planteja els primers problemes. La *Gazette* publica, a més, *Extraordinaires* –amb reports oficials sobre batalles i altres esdeveniments– i *Suppléments* –amb decrets del govern i altres documents d'interès.

Els principals impressors barcelonins –Jaume Mathevat, Gabriel Noguers, Pere Lacavalleria i, sobretot, Jaume Romeu, segons els exemplars conservats– participen en la importació i traducció del que a França ja són publicacions amb periodicitat des de deu anys enrere, però a Barcelona no apareixen prou definides com a tals. La irregularitat dels correus setmanals en temps de guerra i l'elevada demanda de notícies podrien ser la causa de la concentració d'edicions en molts pocs dies. No s'observa encara un compromís de periodicitat regular, però entre les dues prime-

res *Novas Ordinarias* editades per Romeu hi ha un interval aparent de només cinc dies (25 de maig – 1 de juny) i aquest impressor mateix treu dues *Gazeta* en aquests mateixos dies.

L'expressió de la periodicitat setmanal: *Gazeta*

El compromís de periodicitat regular consta de manera explícita a la tercera de les gasetes conservades de 1641, de primers de juny, l'única que expressa, per primera vegada a la península, la vocació i les característiques pròpies d'un periòdic setmanal, excepte la data de publicació. Es diu només *Gazeta* –com la *Gazette*, sense cap altre afegitó– i s'edita en català, «en la Estampa de Jaume Romeu, devant S. Jaume», església situada a l'actual carrer Ferran. Sovint ha estat confosa amb la «**Gazeta** vinguda a esta ciutat de Barcelona, per lo Ordinari de París, vuy a 28 de Maig. Any 1641», que ja destacava la primera paraula en un cos de lletra més alt, a manera de capçalera i amb la indicació complementària «Traduida de Francès, en nostra llengua Catalana». La presència del gravat de la flor de llis, que completa la composició de la portada, és un senyal clar de la vinculació a l'òrgan de la monarquia francesa. Igualment en una de les *Novas ordinarias* del mateix Romeu –la de 25 de maig de 1641– s'indica que és traduïda del francès i s'hi explica que abans n'ha estat impresa una còpia a Lió, «ab la insignia del Delfí, segons la copia de París, impresa ab Privilegi del Rey». Romeu apareix així com a traductor i reimpressor tant de la *Gazette* com de les *Nouvelles ordinaires* de Renaudot.

L'important fet de poder considerar la *Gazeta* com l'inici més clar de la periodicitat es deu a l'expressió del projecte que fa l'impressor Romeu –sense indicar però amb claredat el deute amb Renaudot– en un primer paràgraf programàtic que pot ser considerat com el text fundacional de la premsa periòdica a Catalunya: «La curiositat dels Impressors de França me ha donat ocasió de quels imite, perque lo que es bo sempre es imitable; Estas cartas nouas verdaderas per tants titols, estan foliadas y notadas ab lletra de quadern, perque los curiosos pujan juntar tots los successos que succexen en Europa, en particular en cada añ, perque axi los historiadors vajan segurs y advertits: Axi proseguiré, y qui voldrà tenir esta curiositat de volero juntar, y enquadernar podrà, y qui no, sabrà los successos assegurats, y impresos ja, enviats cada semmana de París».

Sense el model de la *Gazette* no s'explicaria la simplicitat del títol *Gazeta*, avançant-se a les capçaleres modernes que a Espanya no trobarem d'una manera estable fins a les primeries del segle XVIII. Fins i tot la *Gaceta de Madrid*, apareguda vint anys més tard, el 1661, ho farà encara amb un títol a l'antiga –«Relación o Gazeta de algunos sucesos

particulares, así políticos como Militares, sucedidos en la mayor parte del Mundo hasta fin de Diciembre de 1660»– i no assolirà una periodicitat setmanal fins 1676 ni el nom pel que és més coneguda fins 1697.⁸ La *Gazeta* catalana segueix al peu de la lletra les idees que Renaudot ha anat perfilant en aquests anys: el títol-capçalera, el paràgraf programàtic destacat en un cos de lletra més alt i un sangrat d'entrada i, a continuació, onze notícies d'extensió diversa, encapçalades per una línia de crèdit referida a la ciutat d'origen i a la data: «De Nàpols als 12 de Maig 1641», 6 línies; «De Roma a 14 de Maig 1641», 11 línies; «De Barcelona a 15 de Maig 1641», 6 línies; «De Turin al 17 de Maig 1641», 85 línies; «De Verdun prop de Tolosa dit dia 17 de Maig 1641», 7 línies; «De Geneva a 18 de Maig 1641», 7 línies; «De Marsella a 20 de Maig 1641», 18 línies; «De Narbona a 21 de Maig 1641», 15 línies; «De Londres als 23 de Maig 1641», 24 línies; «De Castell Raus a 25 de Maig 1641», 6 línies; «De París al primer de Juny 1641», 69 línies.

Les pàgines estan numerades a l'angle superior d'entrada i de sortida de pàgina segons siguin parelles o senars, disposades per a ser enquadernades en col·leccions anuals. No havent-hi tampoc data de publicació i amb l'última notícia datada a París el dia 1 de juny, podem situar-la aproximadament cap al dia 10 de juny de 1641. Aquesta *Gazeta* destaca per la simplicitat, funcionalitat i elegància de la composició tipogràfica. En altres gasetes posteriors del propi Romeu i dels altres impressors es mantenen recursos de confecció més antics i decoratius, cossos més alts de lletra, portades amb títols llargs i composició enfarfegada, il·lustracions pròpies dels llibres i, fins i tot, l'acompanyament al començament i al final del text d'expressions llatines com *Jesus Maria, Finis* o *Laus Deo*, així com d'un recurs d'enllaç entre pàgines, consistent a avançar al final d'una pàgina i fora de caixa la primera síl·laba de la pàgina vinent.

L'ordre de les notícies també és reveladora de la matriu parisenca de la primera *Gazeta* en català. «L'ordre del temps i el seguit de les dates m'obliguen a començar les meves relacions pels llocs més allunyats i acabar per França, per on poden començar, no gensmenys, aquells qui vulguin seguir el de la dignitat», havia explicat Renaudot a propòsit de la confecció del periòdic.⁹ Aquest ordre, que seguiran totes les gasetes durant dos segles, revela doblement l'origen francès. A la pàgina 2 hi ha una notícia datada a Barcelona el dia 15 de maig i que arriba al seu públic natural amb quasi un mes de retard, després d'anar i tornar de París. Des de Marsella, des de Narbona i sota algunes altres de les rúbriques d'aquest primer número de la *Gazeta* hi ha altres notícies relatives a la guerra entre França i Espanya que es desenvolupa a Catalunya, com

8. M. D. SÁIZ, *Historia del periodismo...*, p. 51-60.

9. C. BELLANGER et al., *Histoire générale...*, p. 88.

a part francesa. La primera notícia periodística catalana publicada a Barcelona en una publicació periòdica només fa sis línies:

Los Castellans son encara a Tarragona de hont no se atreuxen a exir pera pelear, després que los señors de la Mota Houdancoart, lo Excellentissim Diputat Militar, y Conseller Terç de la ciutat de Barcelona los han rebutats. Lo Duch de Nochera es partit malalt de Fraga, ahont dexà mil soldats de guarnicio, y lo demes del exercit ses posat en Monso.

La continuïtat de notícies setmanals

L'existència continuada de full periòdics de notícies a Barcelona està documentada des de 1684, 43 anys després de la *Gazeta* i les *Novas ordinarias*. Posteriors a 1659 i a la reintegració de Catalunya a la monarquia hispànica es conserven únicament dos exemplars de la *Gazeta de Amsterdam* dels dilluns 17 d'abril i 26 de juny de 1673, degudes respectivament als impressors Jacinto Andreu i Rafael Figueró, que confirmen la continuació del costum d'imprimir traduccions de gasetes estrangeres. A partir de 1684, el nombre d'exemplars conservats és extens i ininterromput, amb Figueró com a impressor principal. Tot i la manca de documentació d'alguns anys posteriors, sobretot entre 1720 i 1735, es pot considerar com un fet la continuïtat de l'existència de periòdics setmanals de notícies des d'almenys quinze anys abans de l'acabament del segle XVII.

Els periòdics que caracteritzen aquesta fi de segle, que semblen propis de Barcelona, són les anomenades *Noticias Generales de Europa venidas a Barcelona por el Correo de Flandes* (1684-1702), *Noticias Generales de Europa venidas a Barcelona por el Correo de Italia* (1684-1690) i *Noticias Generales de Europa venidas a Barcelona por el Correo de Francia* (1686-1690), de totes les quals Rafael Figueró és l'impressor, almenys des de setembre de 1685, febrer de 1690 i juliol de 1686, respectivament. Hi ha altres impressors –Jacinto Andreu, Vicente Surià, Mathevat, Cays, Gelabert, Francisco Guasch– i altres publicacions, però a la vista de les col·leccions conservades només podem considerar com a publicacions periòdiques les que duen un títol de sèrie com les citades *Noticias Generales de Europa* o altres de les quals hem vist més d'un exemplar amb indicis de periodicitat.

A partir d'aquests anys, els impressors barcelonins comencen a trobar a Madrid un centre de referència periodística comparable al que havia significat París en els primers 40, però fins al Decret de Nova Planta de 1716 els impressors barcelonins editen les seves diverses gasetes i notícies generals d'Europa amb més llibertat que els de les ciutats dependents del Consell de Castella, gràcies a les lleis de la Corona d'Aragó

que, com ha explicat Josep Pella i Forgas, eren més favorables a la lliure edició i circulació de llibres, fulls volants i gasetes.¹⁰ No s'ha de descartar tampoc la inspiració estrangera de les esmentades sèries de *Noticias Generales de Europa*, la qual cosa no trauria cap mèrit a la seva continuïtat durant més de quinze anys per Rafael Figueró. El tipus de publicacions que es conserven de finals del xviii mostren una escassa evolució pel que fa a les relacions, gasetes i noves de gairebé mig segle abans. El canvi més visible és la llengua, que torna a ser la castellana.

La novetat estilística de les sèries conegudes de les *Noticias Generales de Europa* és l'adopció d'un disseny informatiu simple i auster, que en la seva forma més habitual consisteix en la simple anteposició a l'inici de la primera pàgina d'una doble línia de títol, amb ús de cursiva i la primera línia destacada en majúscula i una petita creu presidint la pàgina. La periodicitat ve determinada amb l'adopció d'un títol continuat i d'un interval setmanal regular, en un dia fix, que és el divendres o el dissabte. La numeració continuada de les pàgines al llarg de l'any, quan hi és, accentua la idea de continuïtat, a més d'afavorir el relligat anual ja previst per la *Gazeta* de Jaume Romeu, seguint també el model de Renaudot. El número de pàgina –en les *Noticias Generales de Europa venidas a Barcelona por el Correo de Francia* des de 1687 i en les *Noticias Generales de Europa venidas a Barcelona por el Correo de Flandes* des de 1689– figura en els angles superiors d'entrada i de sortida de les pàgines, és a dir, a l'esquerra de les parells i a la dreta de les senars. Encara no apareix en aquests anys la numeració d'edicions, ni tampoc hi figura el preu.

Gazeta de Barcelona, austriacista

Les *Noticias Generales de Europa* cobreixen, almenys, els disset anys que transcorren entre 1684 i 1702. A partir del canvi de segle, amb una *Gazeta, venida a Barcelona por el Correo de Francia* que surt cada divendres de la mà de Rafael Figueró (1700-1701), possible traducció castellana de la *Gazette* francesa, reapareix el nom de *gaset*a coincidint amb la nova aproximació a aquest regne, arran de l'accés al tron d'Espanya de Felip V, nebot de Lluís XIV. També el mateix any 1700, l'impressor Francisco Guasch l'utilitza en una citada *Gazeta venida a Barcelona por el Correo de España*, probablement setmanal.

L'any 1701, Felip V va confirmar el privilegi reial per a la impressió de la *Gazeta de Madrid* a Juan de Goyeneche i, seguint l'exemple francès, atribueix al periòdic setmanal l'exclusivitat que «todo lo que son noticias

10. J. PELLA I FORGAS (1879), *Periodisme. Estudi històric del de Catalunya. La Renaixensa*, p. 26-37.

generales y políticas, que propiamente corresponden a Gacetas, no se pueden pasar a imprimir por otro que por vos».¹¹ Amb l'inici, el 1704, de la Guerra de Successió, en què Catalunya donà suport a les pretensions de l'arxiduc Carles d'Àustria en contra del rei Felip V que tant bé havia estat rebut a Barcelona, poc temps abans, per a jurar les constitucions davant les Corts catalanes, Figueró signa les seves gasetes com a «Impressor del Rey nuestro Señor», és a dir, del pretendent arxiduc d'Àustria.

Rafael Figueró –de qui Pella i Forgas parla com a «renomat editor de Barcelona que per sas impressions á las mellors de Venecia y Lió igualava»¹² serà el principal impressor d'aquests anys, tant pel que fa a les relacions oficials de les distintes batalles, com amb la creació de la primera *Gazeta de Barcelona*. És probable que Pella i Forgas es refereixi a Rafael Figueró fill –nascut el 1669 de la unió de Rafael Figueró pare i la filla del també impressor Jolís–, que de jove havia fet un llarg viatge de formació per l'estranger i va incorporar després al negoci familiar una fundició de tipus.¹³ Amb data 2 de gener de 1706, el rei Carles III, arxiduc d'Àustria, va atorgar a Rafael Figueró i Rafael Figueró i Jolís «el título de nuestro Impresor Real, con la facultad de imprimir Gazetas, Papeles políticos, de Estado, Relaciones de Servicios» i altres, amb prohibició expressa que ho faci cap altre impressor sense el seu consentiment, per un període de deu anys.¹⁴

La *Gazeta de Barcelona*, de la qual es coneix l'origen el 1706 i es conserven exemplars dels períodes 1708-1710 i 1713-1714, té caràcter oficial i es converteix en el diari del setge i defensa de la capital de Catalunya en el combat final de la guerra. La seva publicació regular setmanal està documentada l'any 1708, del qual es conserva el número 39, corresponent al 16 d'octubre. És una publicació de quatre pàgines numerades en cada número, segons l'estil tipogràfic de les *Noticias Generales de Europa*, amb una presentació tipogràfica variable del títol, però només excepcionalment en tipus destacats.

Aquesta gasetta, per primera vegada entre les conegudes, incorpora la numeració de les edicions i inclou informació pròpia de Barcelona, com a última notícia, amb la mateixa data d'aparició. La informació local, que ocupa una pàgina i mitja del total de quatre, és una ressenya de les activitats dels reis a Barcelona, les distincions atorgades i altres notí-

11. J. PÉREZ DE GUZMÁN J. (1902), *Bosquejo histórico-documental de la Gazeta de Madrid. Escrito al entrar en el IV siglo de su existencia y para solemnizar la declaración de la mayoría del Rey Don Alfonso XIII*, imprenta sucesora de M. de Minuesa de los Ríos, Madrid, p. 70-71.

12. J. PELLA I FORGAS, *Periodisme. Estudi...*, p. 59.

13. M. GONZÁLEZ Y SUGRAÑES (1918), *Contribució a la història dels antics Gremis dels Arts y Oficis de la Ciutat de Barcelona*, vol. 2, p. 144.

14. M. GONZÁLEZ Y SUGRAÑES (1918), *Contribució...*, vol. 2, p. 133-142.

cies que arriben a la ciutat; s'anota que fa molts dies que no hi ha correus d'Itàlia.

La *Gazeta de Barcelona* de Figueró, per primera vegada, pot ser plenament considerada una publicació pròpia i no una simple traducció d'altres. Seguint els models de París i ara també de Madrid, per primera vegada s'edita a Barcelona un periòdic que és òrgan d'un govern amb seu a la pròpia ciutat, almenys mentre duri la guerra. És la primera ocasió en què s'assaja el model genuí de gaseta com a periòdic oficial, segons Renaudot el va definir tres quarts de segles abans a París. Al peu d'impremta –«Con licencia y privilegio. Barcelona: Por Rafael Figueró, Impresor del Rey nuestro Señor, año 1708»– s'ampliarà l'any 1710 la referència a Figueró com a impressor, també, «de la Santa Cruzada» i aquest anirà anunciant en successius números que també té a la venda diversos llibres i fulls volants, com «la Relación del feliz Viage, y sumptuosa Entrada de la Reyna nuestra Señora en esta Corte de Barcelona» o «Misales, Breviarios y Diurnos, de nueva Impresión, con todos los Santos nuevos».

Dels números conservats de 1709 es comprova que aquest any la periodicitat es va fent més irregular i dilatada, però es manté el caràcter de gaseta oficial, amb una informació àmplia datada a Barcelona, seu de la cort, que sovint comença dient que «Sus Magestades gozan (a Dios gracias) cabal salud y asisten con mucha frecuencia a los Oficios Divinos y Sermones en la iglesia de Santa Maria del Mar» (28 de febrer de 1709). És el número 7 i el retard és encara imperceptible, però l'11 de juliol tot just surt el número 14, i el 24 de desembre només hauran sortit vint-i-vuit dels cinquanta-dos corresponents a les setmanes de l'any. Al número 23 (29 de setembre) hi ha notícies datades sis dies abans a Girona i tres dies abans a Balaguer, mentre va augmentant l'espai de notícies de Barcelona, que el 27 d'agost de 1710 ja arriba a ocupar tres de les quatre pàgines de la gaseta. La col·lecció d'aquest any indica un retard superior: fins al 13 de gener no ha sortit el número 1, el 10 de setembre tot just es publica el 20, i fins al 16 de desembre no apareix el 21.

Després d'una interrupció indeterminada, la *Gazeta de Barcelona* austriacista reapareix el 31 de juliol de 1713, amb un número 1 que presenta canvis significatius en el contingut: en endavant serà un únic text sense datar, enriquit en ocasions amb la reproducció de cartes i altres documents. Es reproduïx en el número 1 un text oficial en català, però és una excepció. El número 2 és de l'11 d'agost; a partir del 3 el periòdic pren el nom de *Continuación del diario del sitio de Barcelona* i en l'afegit «publicada a 18 de agosto de 1713» hi queda un femení del nom anterior de *gaseta*. En sortiran disset números fins al 22 de desembre, amb una regularitat quasi setmanal, en alguns casos amb vuit pàgines i petites modificacions a l'afegit del títol. El 3 de gener de 1714 continuarà la numeració amb el 18, tot i el canvi d'any, i se'n publicaran vint-i-

quatre més, amb renovada regularitat quasi setmanal i nombre doble de pàgines en els darrers números. En el número 22, de 26 de febrer, al peu d'impremta s'indica que la gasetta és «Impresa por mandamiento del Excelentísimo y Fidelissimo Consistorio». Durant aquests darrers mesos de la guerra, Figueró, Guasch i altres impressors publiquen diverses relacions i cartes. El número 42 i últim és de 23 d'agost de 1714, vint dies abans de l'ocupació de la ciutat per les tropes de Felip V.

Gasetes bisetmanals

El Decret de Nova Planta de 1716, que acabà amb les institucions polítiques pròpies de Catalunya i de la Corona d'Aragó, anà acompanyat d'un auto del Consell de Castella de 27 de novembre de 1716 que instaurava la legislació comuna en matèria d'impremta, segons el règim de privilegi reial i llicència expressa del propi Consell per als llibres i l'autorització preceptiva de la Reial Audiència per a la impressió de fulls volants i periòdics. Tot i que Pella i Forgas dona com a immediata (1714 o 1715) la data d'aparició d'un periòdic, *Gaceta de Barcelona*,¹⁵ per les col·leccions conservades hem d'anotar que aquest nom no reapareix fins l'any 1750, com a nou títol d'una gasetta anterior, documentada per primera vegada l'any 1719 amb el nom de *Noticias de diferentes partes venidas a Barcelona*, editat «con licencia y privilegio» per Josep Teixidó, «Impresor del Rey nuestro Señor». De la numeració anual resulta que aquesta gasetta es publica almenys des de la primera setmana de gener de 1719 i, fent cas a Pella, es pot creure que ja hagués aparegut en anys anteriors, immediatament després de la caiguda de Barcelona o, almenys, després del Decret de Nova Planta i de l'esmentat auto del Consell de Castella de 26 de novembre de 1716.¹⁶

Excepte els exemplars citats de 1719, a les col·leccions de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona hi ha un buit important entre 1715 i 1736, i després un segon, més breu, entre 1737 i 1739. A diferència de les de 1719, les *Noticias de diferentes partes* de 1736 presenten la novetat de la seva identificació amb Barcelona, per mitjà de la presència de l'escut de la ciutat al títol, que ja pren forma de capçalera. Una novetat pel que fa al procés de formació de la periodicitat és que a la línia superior de la capçalera, a banda i banda de la creu, figuren el preu i el número de l'edició. La novetat del preu –sis diners– és efímera, ja que no

15. J. PELLA I FORGAS, *Periodisme. Estudi...*, p. 61-62.

16. Segons la Gran Enciclopèdia Catalana (GEC, 1980, vol. 14, p. 268), l'impressor Josep Teixidó hauria obtingut el 1716 el privilegi d'edició de la gasetta de Barcelona que titulava *Noticias de diferentes partes venidas a Barcelona* i a la seva mort, el 1722, el seu fill Josep Teixidor li retornaria el nom original, fet que es produí en realitat el 1750. En el registre de la Confraria de Llibreters i Estampadors de Barcelona figura un únic Josep Teixidor, el pare, entre 1706 i 1735, que seria doncs l'any real de la seva mort (GONZÁLEZ Y SUGRAÑES, *Contribució...*, p. 81).

tornarem a trobar-la fins quasi vint anys més tard. L'absència de notícies de Madrid fa pensar en l'autonomia d'aquesta gasetta, nodrida directament pels diferents correus d'Europa, que fins una setmana més tard no devien arribar a la capital d'Espanya.

Tot i que deu anys més tard les notícies de Madrid apareixen datades en últim lloc una setmana abans del dia d'aparició, de manera que el 1746 aquest periòdic setmanal, sense informació datada a Barcelona, ja podria semblar una reimpressió de la *Gaceta de Madrid*, el 23 d'octubre de 1750 pren el nom de *Gaceta de Barcelona* i fins 1762 mostra una certa vocació local. Des de l'1 de maig, una breu notícia de Barcelona, de caràcter oficial, tancava el recull de cada número. L'any 1754 apareix Maria Teresa Teixidó com a titular de la llicència i privilegi d'impressió; l'any 1755, Maria Teresa Barra y Teixidó, potser filla de l'anterior i, el 1759, Maria Teresa Vendrell y Teixidó, també de la família.

L'any 1762 es produeix un canvi imperceptible –*Gaceta de Barcelona* passa a ser *Gazeta de Barcelona*– i el 1763 apareix al peu d'impremta el nom de Thomas Piferrer, «Impresor del Rey nuestro Señor», tercer esglaó d'una nissaga d'impressors començada per Joan Piferrer, que el 1702 s'havia casat amb la filla del també impressor Josep Llopis,¹⁷ i ell mateix casat també amb la filla del segon Josep Teixidor.¹⁸ De la mà de l'impressor del rei i amb la z, la gasetta barcelonina sembla perdre caràcter local i ser una mera reproducció de la de la cort, coincidint amb l'inici de la publicació de la *Gazeta de Madrid* sota la titularitat de la corona, després que s'hagués procedit al rescat del privilegi d'impressió, dins les mesures d'impuls a la premsa del regnat il·lustrat de Carles III i en el qual la difusió de notícies es reservava a l'Estat, «para que experimente el público, entre otras ventajas, la de tenerla de mucho mejor papel y con más frescas y fundadas noticias».

El canvi de signe de la gasetta de Barcelona té un aspecte més visible i simbòlic que la substitució de la c per la z: la desaparició de l'escut d'armes de la ciutat de Barcelona que, almenys des de 1736, havia format part de la capçalera de les *Noticias de diferentes partes* fins 1750 i, des d'aquest any, de la *Gaceta de Barcelona*. La *Gazeta de Barcelona* el mantindrà durant cinc anys, però el 1767 hi ha un canvi de disseny en què l'escut desapareix de la capçalera i és desplaçat al gravat que emmarca la lletra capital de l'inici del text.

A partir del 19 de setembre de 1778, la *Gazeta de Barcelona* passa a ser bisetmanal, com la de Madrid. La de la cort es publicarà dimarts i divendres i la de Barcelona dimarts i dissabtes. Aquesta duplicació setmanal era possible per la prèvia duplicació, quasi vint anys abans, del servei

17. GONZÁLEZ Y SUGRAÑES, *Contribució...*, p. 145.

18. GEC, 1980, vol. 14, p. 268.

de correu de l'Estat, que fins 1760 constava d'un únic correu setmanal i a partir del dia 3 de juliol d'aquest anys seria doble, «deseando facilitar la correspondencia de España con los Países Estrangeros».¹⁹

La *Gazeta de Madrid* disposava de dos i tres dies entre la recepció dels correus procedents del nord per Baiona –dimecres i dissabte al matí– i la distribució de les seves dues edicions els dijous i dilluns al vespre, amb dates de divendres i dimarts. Les edicions de la *Gazeta de Barcelona* serien les equivalents, amb una setmana de retard. Els correus cap a Saragossa i Barcelona surten de Madrid els dimecres i els dissabtes, continuant cap a «las Provincias Meridionales de Francia, Saboya, Suizos, y Cerdeña» i es reben de tornada a la cort els dimarts i divendres al matí. Els correus cap a Cadis i «los quatro Reynos de Andalucía» surten de Madrid els dimarts i divendres a mitja nit i les respostes arriben els dimarts i divendres de bon matí.

La col·lecció conservada de la *Gazeta de Barcelona* s'acaba l'any 1806, en prohibir el govern les reimpressions en altres ciutats de la de Madrid. Des de 1775 havia estat impresa per Eulàlia Piferrer, «viuda, Impresora del Rey nuestro Señor», i des de 1793 pel seu fill Juan Francisco Piferrer, també impressor reial. Aquests mateixos anys hi ha documentada l'existència de dues gasetes més a Catalunya, la qual cosa significa alhora l'origen de la premsa periòdica fora de Barcelona: la *Gazeta de Gerona* (1787-1800, impresa per Joseph Bro) i la *Gazeta de Vich* (1803, 1805),²⁰ bisetmanals i amb les mateixes característiques que la de Barcelona, podrien ser també reimpressions de les notícies aparegudes en la *Gazeta de Madrid*. D'una possible *Gazeta de Tarragona* de 1737, força anterior, només n'hi ha una referència bibliogràfica.²¹

Diaris sense notícies polítiques ni militars

El 12 d'octubre de 1792 havia aparegut el *Diario de Barcelona*, segons privilegi reial obtingut per Pedro Pablo Husón de Lapzaran, antic oficial major del *Diario de Madrid*. Catorze anys després de la conversió de la gasetta en periòdic bisetmanal, el diari no naixia pas per a participar en la tasca d'oferir al públic «más copiosas y recientes noticias»,²²

19. *Gazeta de Barcelona*, 24, 1760.

20. Els estudis locals la citen com a diària (J. GUDIOL I CUNILL (1905), «La premsa vigatana», *Gazeta Vigatana*, núm. 106, p. 2, citat per C. MIRALPEIX I BALLÚS (1981), *La premsa de la ciutat de Vic al segle XIX*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, p. 31-36), però de la numeració es dedueix que és bisetmanal, com les gasetes de Madrid i Barcelona.

21. P. GASCÓN DE GOTOR (1904), «Orígenes y desarrollo del Periodismo», *Revista Contemporánea*, any XXX, núm. 648; citat per L. DEL ARCO (1908), «El periodismo en Tarragona. Ensayo histórico-bibliográfico», *Boletín Arqueológico*, VIII; i per L. BERTRAN I PIJOAN (1931), *Premsa de Catalunya*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.

22. *Gazeta de Barcelona*, 37, 1778.

assenyalada pel rei com a competència exclusiva de la Gazeta, sinó per a tractar uns «asuntos propios de estos papeles periódicos»,²³ dels quals ja hi havia antecedents reeixits a Madrid i València.

Sota l'antic règim, i com a França, la circulació de notícies polítiques i militars és una prerrogativa de l'Estat reservada a les gasetes i la resta de publicacions periòdiques, autoritzades sempre en règim de privilegi i sotmeses preceptivament a la censura de l'Estat i a la vigilància de la Inquisició. L'evolució dels anomenats *journals* o periòdics literaris –per exemple, el madrileny *Diario de los Literatos de España* (1737-1742), doblement inspirat en el *Journal des Savants* i les *Mémoires de Trevoux*– prenia un desenvolupament complementari en el procés de formació de la periodicitat, que podia ser mensual o fins i tot trimestral.

Vint anys abans, però, que la gasete oficial passés de setmanal a bi-setmanal, l'any 1778, havia aparegut a Madrid un primer diari, dedicat al que modernament seria conegut com a informació de serveis, el *Diario noticioso, curioso-erudito, y comercial, público y económico* (1758), imitat ràpidament a Barcelona pel *Diario curioso, histórico, erudito, comercial, público, y económico* (1762, 1772), de breu existència. L'accés a la més alta periodicitat no aniria lligat, per tant, a la funció més genuïnament informativa, que seguiria reservada a les gasetes oficials fins a l'arribada del règim liberal. Aquestes novetats es produeixen en els anys del que Paul Guinard ha anomenat la primera edat d'or de la premsa espanyola²⁴ –entre 1737, any d'aparició de l'esmentat *Diario de los Literatos de España*, i 1788, final del regnat il·lustrat i reformista de Carles III–, període desigual però única excepció de l'escàs interès en el desenvolupament de la premsa que durant dos segles va demostrar la monarquia espanyola dels Borbons, a diferència de la il·lustració dels seus parents francesos.

L'impuls a la premsa privada des de l'inici del regnat de Carles III, el 1759, no va generar encara a Barcelona iniciatives pròpies, però sí la imitació d'aquelles que amb més èxit hi havia a Madrid, com les reedicions dels setmanals *El duende especulativo sobre la vida civil en Madrid* (1761-62) o del *Caxón de Sastre Cathalán* (Barcelona 1761-1762; Figueres 1763), inspirats en el periodisme moral o de costums atribuït als anglesos Joseph Addison i Thomas Steele pel to reflexiu i la crítica de costums dels *Tatler* (1708) i *Spectator* (1709).

El diari que Francisco Mariano Nipho va crear a Madrid el dia 1 de febrer de 1758 –*Diario noticioso, curioso-erudito, y comercial, público y económico*– s'avançava en quasi vint anys al *Journal de Paris* de 1777, però duia 56 anys de retard sobre el *Daily Courant* de Londres, conside-

23. *Gazeta de Barcelona*, 13 d'octubre de 1792.

24. GUINARD, *La presse espagnole...*, p. 125-150.

rat el primer diari del món, tot i que els primers a assolir aquesta periodicitat foren periòdics locals alemanys, a mitjans del segle XVII.²⁵

El *Diario noticioso*, com és conegut, no és un diari de notícies, sinó de divulgació cultural i, sobretot, de serveis. Es planteja en dues parts o *artículos*: el primer, destinat a la instrucció i el foment de la cultura, no pas pensant en els erudits sinó «en el común de las gentes»; el segon, «incluirá noticias sobre Ventas, Habilidades, Amos y Criados, etc». Com es veurà, la seva existència va clarament lligada al concepte d'informació de serveis que és la que determina el seu èxit o necessitat, més que la pròpia divulgació cultural, que ocupa la primera part i noble de l'exemplar. Malgrat que Nipho vendria la seva part l'any següent, el diari va continuar fins 1781 i va tornar a sortir el 1786, com a *Diario de Madrid*.

Menys sort va tenir el barceloní *Diario curioso*, aparegut a Barcelona el 7 de gener de 1762 de la mà de Pedro Ángel de Tarazona –i de nou, com a *Diario evangélico, histórico-político*, el 1772–, amb la mateixa vocació: «Dos assumptos ha de contener esta diaria tarea, el uno será lo curioso, Histórico, Moral y Erudito; y el otro lo Comercial, Público, y Económico. Para este segundo, que es el principal objeto, debe mediar mucho más la fatiga personal, diligencia, y eficacia, que la literatura. Para el primero, que solo ha de servir, como de adorno, y suplemento al segundo...».

A diferència de les revistes de l'època i de les gasetes, la primera pàgina del *Diario Curioso* inclou tots els elements registrals: el preu de l'exemplar –4 diners– figura en la línia damunt de la capçalera, així com el número de l'edició, bé que les seves vuit pàgines, en format de quart, encara no són numerades. Trenta-tres anys més tard, l'ambició utilitària i popular del seu projecte seria ridiculitzada com una extravagància, en un periòdic literari titulat *Correo de Gerona*, a propòsit de la seva venda a quatre perruqueries.²⁶

La publicació, des del dia 1 d'octubre de 1792, del *Diario de Barcelona* donarà definitiva carta de naturalesa a la periodicitat diària a Barcelona, alhora que a l'existència continuada de premsa periòdica a la capital de Catalunya. El nou diari no era gaire diferent dels que s'havien començat a publicar, sense prou èxit, trenta i vint anys abans. Fins i tot

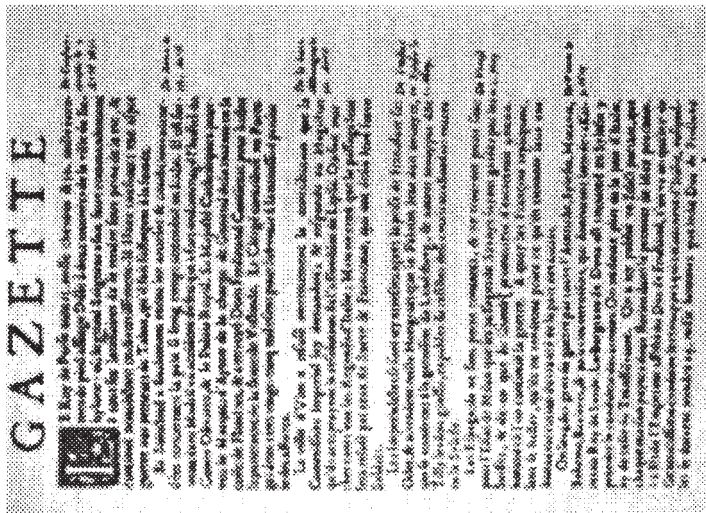
25. El *Einkommende Zeitung* de Leipzig (quadrisetmanal, 1635; pentasetmanal, 1636) i el diari traduït com *Notícies fresques dels afers de la guerra i del món* (1660), també a Leipzig. Vegeu J. WILKE (1992), «El desenvolupament de la premsa diària a Alemanya al segle XVII», *Periodística* (Barcelona), núm. 5, p. 41; i P. ALBERT (1990), *Historia de la Prensa*, Rialp, p. 33.

26. *Correo de Gerona*, núm. 48, 20 de juliol de 1795: «Era tanto lo ridículo que tenía, y la muy poca utilidad que se podía sacar de él, que careciendo sus editores de despacho, lo debieron entregar a los peluqueros, quienes con truhanerías, y a pesar del desagrado general, consumían algunos y los restantes fueron destinados a cucuruchos de especias, y embolturas de vizcochos. Los despachos de él eran las casas tienda de los que aquel oficio, y así, del conducto por donde se esparcía, recibió el septimo título, llamándose el peluquero».

era més petit, amb la meitat de pàgines d'aquells primers. Tampoc al prospecte distribuït alguns dies abans no es feien propòsits gaire diferents. Tant en un cas com en l'altre era un foraster qui promovia el projecte, però ara hi havia una petita diferència. Si Pedro Ángel de Tarazona s'havia proposat imitar els models d'altres ciutats i molt especialment de Madrid, Pedro Pablo Husón de Lapazaran tenia alguna cosa més al seu favor: l'experiència. Carles IV havia reconegut a Husón, en el text del privilegi reial d'edició del 6 d'abril del mateix any, «que la experiencia que tenía adquirida en la dirección de este papel periódico, por estar sirviendo de oficial mayor en el despacho principal de la citada mi Corte, le había puesto en proporción de poder por si establecerlo y dirigirlo». I allò que el rei li concedia era exactament això: «establecer un Diario en la Ciudad de Barcelona, con tal de que en su extensión se ciña precisamente a los términos con que se publica el de mi Corte».

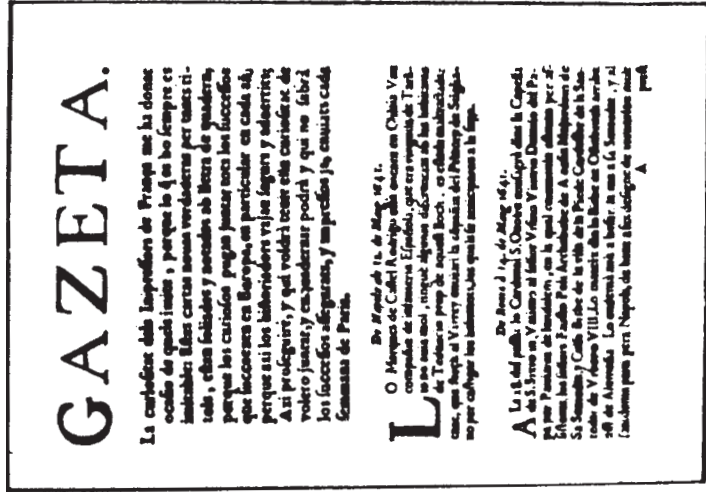
L'autorització i aparició del *Diario de Barcelona* és un fet excepcional que només s'explica per la confiança del rei en la persona d'Husón. Les dures restriccions a la premsa de la resolució de febrer de 1791, per la por de la monarquia a la Revolució francesa, són evocades al text mateix d'atorgament del privilegi reial. Les circumstàncies polítiques eren menys favorables a la premsa que les de l'aparició dels diaris de Tarazona, però aviat es va veure que les circumstàncies socials i econòmiques potser eren millors i la necessitat d'un diari potser més sentida. «La general instrucción y la común utilidad» són les finalitats principals del diari definides per Husón en el prospecte anunciador, en una expressió que defineix genuïnament el model de diaris característic de l'Antic Règim a Espanya, vigent fins als anys trenta del segle XIX. La llei de llibertat d'impremta de 1837, més enllà de l'estrena constitucional de les Corts de Cadis durant la Guerra de la Independència, posarà fi a la divisió de funcions informatives entre gasetes oficials de notícies i diaris locals de divulgació i serveis.²⁷

27. Aquest article és la presentació d'una part de la recerca titulada *Els orígens de la premsa a Catalunya. De la Gazeta al Diario de Barcelona (1641-1808)*, distingida amb el Premi Joan Givanel i Mas de l'Institut d'Estudis Catalans, 1998.

1

112. Portades dels primers números de la Gazette de la cort francesa (1631) i de la Gazette, editada a Barcelona (1641) com a traducció al català de l'anterior. A part de la imitació de la capçalera, també les notícies estan presentades de manera semblant, tot i que les anotacions de l'origen i la data apareixen al marge en la francesa i en la línia superior en la catalana. En aquesta es distingeix, també, un primer paràgraf de presentació.

2

NOVAS

ORDINARIAS DEL

PRIMER DE JUNY MIL

filicents quaranta hu.

De Vindisfilu als 3. de May 1641.

SE ha treballat allí forment a un pont que està sobre la Sale per amor de las armas Imperials: Entre tant los Confederats que eran en gran numero de la alia part del Rio, feyan mostra de voler anar a impedir lo pas als Imperials, son ellas per cert effeció enuiats joo. Deyons cims Vassengersen. Mil mesquers, y igual nome ro de cavalleria Imperial, son arribats a esta Ciutat, son de tals freds del cos del exercit per ajudar a la edificació del pont. Ahir 100. caualls Succos son exis de Merleburg per atacar la vanguardia del exercit Imperial, després de aver des una carga se son retirats en bon orde per lo pont de la dita Ciutat de Merleburg, ahont lo Mariscal Banier està ca. si. bo.

De Leipzig als 5. de May 1641.

ALS tres del corrent, lo gros del exercit Imperial arribá a Pegau ahont li han donat tota manera de comoditats. De allí han enuiat a Vindisfilu duas grossas peltas de artilleria, y quantitat de municio: Creufe que lo pont està al present acabat, perquè lo exercit Imperial se de partir dins dos dies de Pegau per anar de aquella part. Couit en tre molta canicua de pu de municio dia y nit, pera portar la marcha. N.ltre Elektor a mudat las firas de Palqu per la feita de la Troncat.

B

3

3. Portada del full setmana Novas ordinarias, editat per Jaume Romeu (1641), com a traducció de les Nouvelles ordinaires editades per Renaudot com a complement de la Gazette française.

Num. 39

GAZETA DE BARCELONA, PUBLICADA
dia 16. de Octubre de 1728.

VIENA 17. de Agosto.

Diaria de las marchas, y disposiciones, que el Sr. Mariscal de Campo General Conde de Heister hizo para atacar al Exercito Rebelde en Praga, contra el qual confiava la Victoria ya porbiada.

AViendo llegado noticia por diversas partes, que Ragotz, y Beresent con todas sus fuerzas avian partido el Rio Vago, con el fin de atacar a Neutrel, o Trenchun, y que para esta operacion prevenian en los Lugares circunvezinos baginas, y gabiones; el Señor Mariscal de Campo General Conde Sigisberto de Heiler, comandante General de la Magstad Cejara en Vngra, tuvo por conveniente, assi para reforsarla Moravia, como para socorrer a Neutrel, o Trenchun, en caso de necesidad, y por lo tanto se le mandava al General de Batalla Viard, que acompañava en aquellas vezindades, para lo qual marchó el dia 2.º de Julio de Polona a la buerta de Sempion, y despues de dos millas se vino con el dicho General Viard en el Village de Papudin, poco distante de Secliz, en el mismo dia, que el General avia dado saca a las Partidas de Pecker, y Ozkav, y muertos mas de 200. hombres: el dia 10. se reposó, y toda nuicta se fue con las Tropas que mandava el General de Batalla Viard, a una Cavalleria ligera, de torno en Batalla, y el 11. se prosiguio la marcha por la via de Chelouff, y de Brod Vigaré, y a los 2. de Agosto se llegó a Neutrel: en el interior supieron los Enemigos nuestro movimiento, y con gran prisa partieron el Vago sobre el puente que avia fabricado cerca de Putschau, y lo arruinaron de puestas, no obstante lo qual, para alcanzar a Retaguardia Enemiga, se desfilo la Cavalleria ligera, y para lo qual se le embusaron los Regimientos Bareit, y Schembera Dragones, con orden de vigilar el Vago, y aviendo hallado cerca de Pericho 300. Infantes Vngaros, los partaron a cuchillo, excepto a 12. que tira.

4

4. Primera pàgina de la Gazeta de Barcelona del 16 d'octubre de 1708, editada pels impressors Figueró, segons privilegi atorgat per l'arxiduc Carles d'Àustria, pretendent al tron d'Espanya en la Guerra de Successió.

NOTICIAS DE
parcs, venidas
de Febrero

DIFERENTES
à Barcelona 14.
de 1741.

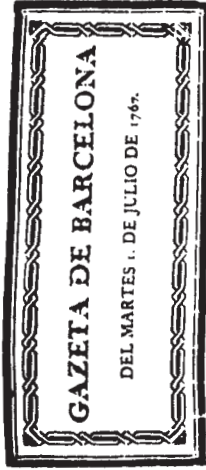

PETERSBURGO 7. de Enero.

A Princesa Regente va adquiriendo cada dia nuevos grados de estimacion en el Imperio por la sabiduria, por su infatigable aplicacion al Gobierno, y por el auxilio con que solicita el mayor alivio de los Pueblos. Aseguran que esta Princesa ha hecho entregar al Veit Mariscal de Munich una suma de diez mil Rubios, en recompensa de las grandas y felicitades recibidas que ha hecho à este Imperio; y últimamente, que en esta ciudad le ha cometido 7000 Rubios para construir la Casa, que haze construir para su habitacion, y últimamente, que le ha prestado una preciosa suma de Plata. Escriben de Mosco, que el General de Scharneck, y los dos Generales Carlos, y Guislap de Biron, hermanos de Duque de Curlanda, han pasado por aquella Ciudad para ser conducidos à Siberia; y se presume, que el Regimiento de Luque seguirá à los bermanios, en aquel destierro.

VIENA 14. de Enero.

Siempre se conuan las conferencias en la Corte con la misma frecuencia, y la principal objeto es la invasion de la Silesia, esperada por el Rey de Prusia; pero aun se man unan oídas las medidas que se toman para evitar el gravissimo negocio, y se dice por escrito, que no se darán oídos à proposicion alguna de auxilio, sin que primero se vea que se resistan las Tropas, que han entrado en aquel Estado. Las pretensiones del Rey de Prusia comprehenden los Principios

Confestissima 1. de Mayo de 1767.

VISAY del Cairo, que el 3. de Marzo último, segunda fiesta del Hayram, dia en que todos los Beys, y otras grandes Oficinas de la Ciudad debien ir à Palacio segun costumbre à cumplimentar à Hamizy Basá, Gobernador de Egipto, cerca de 600. perionas, cuyos mandes que estan deserrados, despues de algun tiempo formaron el proyecto de quitar la vida à muchos Beys, actualmente empleados, à cuyo fin se introduxeron disfrazados y bien armados en la Sala de audiencia del Basá, pero aunque no se haya descubierto el febre de su conjuracion, se portaron tan mal al tiempo de entrar, que no consigueron entrar en la sala. El Emir Harz ó Conduktor de la Caravana de la Merz, observo entre las gentes del Basá cierto movimiento, que le pareció sospechoso, y lo advertió por señas à Hamizy Bey, à quien, habiendole levantado prontamente para despreciarle del Basá, le dispararon un puletozazo que le hizo perder el animo. Ella herida, aunque considerable, no le hizo perder el animo echó mano al sable, y favorecido por los demás Beys, que hicieron lo mismo, le abrieron camino por medio de los conjurados, de manera que solo un Bey perdió la vida en esta ocasion. Al Emir Harz le mataron fu Tchaowich el Kisayfi que lo seguia, como tambien otros muchos principales Oficiales. Despues de esta sangrienta accion, que costó la vida à un gran numero de perionas, refirió el Gobierno deponer al Basá, lo que se executó el mismo dia, haciendo fu-

5-6. Portades de diverses gasetes editades a Catalunya, tingudes com a reimpressions de la Gazeta de Madrid: Noticias de diferentes partes venidas a Barcelona (1741) i Gazeta de Barcelona (1762).

Prateriburg 2 de Marzo.

Festan para terminarse las cuestiones suscitadas entre nuestra corte y la de Stockolmo acerca de las fronteras de Finlandia, cuyo Gobernador tendrá en adelante su residencia en Wibourg. El informe de la junta nombrada para ello no da lugar á mas discrepancias.

Con motivo de la sucesion de nuestro Soberano al congreso celebrado en Paris entre la Francia y la Austria, ha renunciado S. M. al General Hildwille, Ministro de la Republica francesa en esta corte, una sobornia para acordada con su renuncio, y estimada en 60,000 francos, á la que acompañaban 4,000 ducados rusos. Otra cosa que se acuerda de brillantes se dá con 15 ducados para el Secretario de Embaxada, y una sobornia de brillantes al correo que traxo la ratificacion.

S. M. I. acaba de aprobar el plan que se le habia presentado para organizar la Instruccion publica. Cada parroquia del imperio tendrá una escuela y otra cada ciudad de partido, y un gimnasio las cabeceras de provincias, en cuyo distrito se erigirá una universidad. Seis van inmediatamente á erigirse, sustentando siempre las seis actuales; pero sucesivamente irán erigiendose otras muchas que estan ya designadas. Los fondos destinados á la Instruccion pública son muy considerables, y el plan tiene mucha semejanza con el adoptado ultimamente en Francia.

Copenhague: 12 de Marzo.

Aca de llegar á esta capital S. A. R. el Príncipe de Gloucester.

7

7-8. Portades de diverses gasetes editades a Catalunya, tingudes com a reimpressions de la Gazeta de Madrid: Gazeta de Vich (1803) i Gazeta de Gerona (1793).

Núm. 1.

Vina 20 de Noviembre de 1793.

Aca S. M. I. de hacer una gran mudanza en la administracion interior. La Cancilleria de Corte de Bohemia y Austria, la Cámara de Hacienda, la Junta de negocios Eclesiásticos, y la de fundaciones, han sido suprimidas; y se ha creado un Directorio general que reunirá todos estos ramos; como tambien la direccion politica y de rentas de Hungria. Constará de 12 vocales, ademas de los Secretarios y otros subalternos; el Conde de Kollowrath es el Ministro dirigente ó Gobernador. Divídese este Directorio en dos Senados: el uno para los asuntos de Bohemia, Moravia y Galicia, y el otro para los de Hungria y demas Estados Austríacos.

Avisan de Scindin que los Turcos rebeldes, que se hallaban dueños de los arrabales y Ciudad de Belgrado, sorprendieron el 24 de Octubre en número de 1300 hombres á la ciudad de Tiffa sin mas pérdida que de 30 ó 40 hombres. Han conservado en su empleo al Batallón de la guarnicion, se ha juntado con ellos, y todos han jurado defenderse hasta el último punto. Luego escribieron al Comandante Imperial de Scindin, asegurándole que mantendrán la mejor armonia y el reciproco comercio con nuestros pueblos inmediatos, pues solo desean gozar pacificamente de sus bienes y haciendas.

Berlin 25 de Noviembre.

Antes de ayer llegó aquí un correo con órdenes del Rey al Departamento de guerra y al General Mollendorf á fin de que se despachen con la posible brevedad á las orillas del Rhin los Regimientos señalados anteriormente para este servicio, y aun otros que se nombran. No falta quien supone que el total de tropas Prusianas, con que

8

El presente número de este periódico, como los anteriores, ha sido publicado en virtud de una licencia que se me ha concedido por el Sr. D. Pedro Ángel de Tarazona, propietario de la imprenta de esta ciudad, para que yo me encargase de la redacción y publicación de un periódico que se publicase en esta ciudad, y que se llamase "Diario Noticioso, Erudito y Económico".

**DIARIO NOTICIOSO,
ERUDITO Y ECONOMICO**

Y COMERCIAL PUBLICO, Y ECONOMICO

Febrero á 1. de 1778.

ARTICULO PRIMERO.

A los Sabios, Doctos, y Eruditos, bien intencionados de España.

MUY Señores, como ya os he referido en el número anterior, yo me he encargado de la redacción y publicación de un periódico que se publicase en esta ciudad, y que se llamase "Diario Noticioso, Erudito y Económico". Este periódico se publicará los días de los meses de Febrero, Marzo, Abril, Mayo, Junio, Julio, Agosto, Septiembre, Octubre, Noviembre, y Diciembre. El presente número de este periódico, como los anteriores, ha sido publicado en virtud de una licencia que se me ha concedido por el Sr. D. Pedro Ángel de Tarazona, propietario de la imprenta de esta ciudad, para que yo me encargase de la redacción y publicación de un periódico que se publicase en esta ciudad, y que se llamase "Diario Noticioso, Erudito y Económico". Este periódico se publicará los días de los meses de Febrero, Marzo, Abril, Mayo, Junio, Julio, Agosto, Septiembre, Octubre, Noviembre, y Diciembre.

Lito

9-11. Primera página del número 1 del primer diario editat a Espanya -Diario Noticioso, Curioso-Erudito y Comercial, Público y Económico, de Francisco Mariano Nipho (Madrid, 1758)- i portada i primera pàgina del Diario Curioso, Histórico, Erudito, Comercial, Público y Económico de Pedro Ángel de Tarazona (Barcelona, 1762).

La formació de la periodicitat durant els segles XVII i XVIII, a través de la premsa de Barcelona

**DIARIO
CURIOSO, HISTORICO,
ERUDITO, Y COMERCIAL,
PUBLICO, Y ECONOMICO,**

ERUDITO, Y COMERCIAL,
PUBLICO, Y ECONOMICO,

CON REAL PRIVILEGIO,

of. ecc. al Público de esta Ciudad, y Principado de Cataluña

DON PEDRO ANGEL DE TARAZONA
Agrero de Negocios.

CON LAS LICENCIAS NECESSARIAS.

Barcelona: En la Imprenta de Christoval Eicudér,
administrada por Francisco Felip y Codina,
en la calle de Condal.

**DIARIO CURIOSO, HISTORICO, ERUDITO,
COMERCIAL, PUBLICO, Y ECONOMICO.**

Numero 7. de 1764.

CYRISOLO.

El Mes de Enero se llama en Latin *Januarius*, ó bien tomado la derivacion del Dios Jaso, ó de esta voz Latina *Janus*, que es lo mismo que Puerta, ó por ser este Mes la entrada, principio, ó principio de un Hombre con decenas opuestas, mirando con la una al año, que comienza, y con la otra al que comienza, y por esta razon, félicitad, le veneraron los Gentiles con el nombre de Jaso bifrons, ó de dos rostros, y áspides.

MORALA.

Sine Lambi vestigi premissi, & Lucerna munitis la mentes vestis Luc. 12.
EN este dia feste de Enero, que para mayor gloria de Dios, y publica utilidad damos principio á este Diario, celebramos nuestra Madre la Iglesia al glorioso San Raymond de Peñafort, illustre Ornameto de Cathal. &; cuyo rimbare de la Iglesia Cathedral, honor de la Sagrada Religión Dominicana, admirable Heroe en Letras, y Virtudes.

El Sauto Evangelio, que por el orden del Oido Eclesiastico corresponde, viene á los Sacros de Dios, ocultos, y con luz en la mano; cañón, esto es, mortificados los apores, y reprimido el ímpetu de nuestras debilitadas pasiones. Una luz, ó asorchas concedida en las manos, porque quiere Jesu Christo, que por por medio de nuestras buenas obras, demos á estudiar pazamente, y hermamos la luz del buen consejo.

A

NUMÉRO I. JOURNAL DE PARIS.

De Mercredi 1er JANVIER 1777, de la Lune le 22.

LE SOLEIL.

Lever.	6 h. 12 m.	Coucher.	5 h. 12 m.
Le jour.	11 h.	Le jour.	11 h.
Le jour.	11 h.	Le jour.	11 h.
Le jour.	11 h.	Le jour.	11 h.

Temps moyen le midi, est
Revolutions
1 jour 10 mois
1 an 12 mois
1 siècle 100 ans

OBSERVATIONS MÉTÉOROLOGIQUES, d'Hour.

EQUINOXES		BRUMAIRES		VENTS	
Thermomètre.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.
Baromètre.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.
Pluie.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.
Neige.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.	Agres.

ÉTAT DE LA MÉTÉOROLOGIE le 1er JANVIER 1777.
Le vent a soufflé de Nord-Est, avec une pluie abondante.
Le thermomètre a été de 40 degrés.
Le baromètre a été de 28 lignes.

BELLES-LETTRES.

Le Journal de Paris a été honoré par le choix de l'Académie Française, pour être le journal de la République.
Le Journal de Paris a été honoré par le choix de l'Académie Française, pour être le journal de la République.

DIARIO DE MADRID.

DEL DOMINGO 1 DE FEBRERO DE 1789.
S. Ignacio, Obispo y Meritx, y Sta. Brigida. Fines. = End d
salida de las Quincenas dadas en la Iglesia de P. P. de S.
Papa el Real.

Afficciones Astronómicas de hoy.

El Sol se levanta a las 6 h. 30 m. y se pone a las 5 h. 30 m.
El día dura 12 h. 0 m. y la noche 12 h. 0 m.
El viento alevanta a las 10 h. y se calma a las 4 h.

Afficciones Meteorológicas de Ayer.

Temperatura.	15
Barometro.	28
Pluie.	0
Neige.	0

El viento alevanta a las 10 h. y se calma a las 4 h.
El día dura 12 h. 0 m. y la noche 12 h. 0 m.

DIARIO DE BARCELONA.

Del Lunes 1 de Octubre de 1792.
SAN REMIGIO, OBISPO Y CONFESOR.
Esta la Indulgencia de las Quincenas dadas en la Iglesia de los Angeles de Religiosos de Santo Domingo.

F E R I A.

Mañana a hay Feria en Alforge Diumenge y Basada.

Afficciones Astronómicas de hoy.

El Sol se levanta a las 6 h. 30 m. y se pone a las 5 h. 30 m.
El día dura 12 h. 0 m. y la noche 12 h. 0 m.
El viento alevanta a las 10 h. y se calma a las 4 h.

AFFICCIONES METEOROLÓGICAS DE AYER DE AYER.

Temperatura.	15
Barometro.	28
Pluie.	0
Neige.	0

EL EDITOR DEL DIARIO A LA CIUDAD DE BARCELONA.

Como siempre gloriosa
De Héroes y Filibon donde se ha estado
Letras a virtud a honor acreditado,
Ayer, valor a no-licas victoriosas

12-14. Primeres pàgines del Journal de Paris, de l'1 de gener de 1777, el Diario de Madrid de l'1 de febrer de 1789 i el Diario de Barcelona, publicat a Barcelona el dia 1 d'octubre de 1792. Les dades astronòmiques i meteorològiques que el diari francès aportà com a novetat foren incorporades successivament pels de Madrid i Barcelona.